List 43. Tečaj LII.

NOVICE

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., po — pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserate) vzprejemlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 26. oktobra 1894.

Politiški oddelek.

Volitve v Belgiji.

Naša navada ni, da bi se pečali z zadevami vnanjih držav v naših političnih člankih Da pa danes le spregovorimo o volitvi v Belgiji na tem mestu, temu je le to povod, ker imajo te volitve nekak pomen tudi za našo državo, kjer se baš sedaj ubijajo državniki glave, kako bi razširili volilno pravico.

Pri nas imajo nekateri silen strah pred socijalno demokracijo, ako se zahteva občna ali vsaj razširjena volilna pravica. Ta strah je onemogočil Taaffejevo volilno reformo, vsaj kar se tiče konservativcev. Liberalci so pa imeli pač vse druge uzroke, da so vrgli Taaffejevo volilno reformo. Bali so se namreč, da pridejo v zbor ljudje, ki ne bodo več videli v nemštvu in pa židovskem kapitalizmu sreče Avstrije. Mi smo že osnačili v svojem listu, kako smešen je strah pred socijalno demokracijo, zlasti, kako je to pravo spričevalo duševne ubožnosti za vse tiste stanove, ki kaj imajo, ako se ustrašijo tistih, ki na novo dobe volilno pravico. Čemu je pa potem pač nam še gospodska zbornica, ako se ne upa zadržavati kacih prenagljenih sklepov zbornice poslancev, ko bi ta le dobila malo preradikalno lice.

V Belgiji so tudi zadnji čas razširili volilno pravico po trdih bojih. Vpeljali so nekak pluralitetni sistem. Volilno pravico ima vsak petindvajsetletni Belgijec, kateri se morda ne živi od kake miloščine ali pa ni vsled kake obsodbe zgubil volilne pravice. Da so pa napravili nekak jez proti socijalnim demokratom, so dali davkoplačevalcem po dva glasova in tistim, ki so si pridobili kako višjo omiko, po tri. V Belgiji je bilo morda to potrebno, ker Belgija ni poljedelska država kakor Avstrija, ampak skoro izključno industrijska država. Razmeroma ni v nobeni državi v Evropi toliko tovarniških in rudniških delavcev, kakor v Belgiji.

In kako so izpale v Belgiji volitve. So li socijalni demokratje zares pridobili kako tako veliko število mandatov, da bi se bilo jih bati. Nikakor ne! Pri prvih volitvah je bilo izvoljenih 74 katoličanov, 12 socijalistov in 7 liberalcev, 56 je bilo ožjih volitev, kako so ožje volitve izpale še ne vemo, ko to pišemo, le toliko je gotovo, da je v Bruselju voljenih osemnajst katoličanov. Torej celo v glavnem mestu take industrijske dežele, kakor je Belgija, niso mogli liberalci spraviti nobenega svojca v zbor. Vidno je torej, da je strah pred socijalizmom popolnoma neopravičen. Po volilnih izidih v Belgiji se da soditi, da bi socijalisti niti 140 svojih pristašev ne bili spravili v zbornico, ako bi tudi bila jednastana volilna pravica.

Pokazalo se je jasno, da je razširjenje volilne pravice koristilo jedino katoliški stranki, popolnoma je pa uničilo moč veri sovražnega liberalizma. Belgijske volitve so katolikom avstrijskim pokazale pot, kako uničijo lahko moč liberalizma in tako pogladijo pot verski šoli. Treba je samo znatno razširiti občno volilno pravico. Pri nas, ko imamo zastopstvo interesov, pa ni treba niti pluralitetnega sistema, kakor je v Belgiji. Taaffejeva volilna reforma je dajala popolnoma dovolj jamstva, da socijalisti nikdar v zbor ne pridejo v taki množini, da bi mogli nevarni postati. Pri nas baš zaradi tega ni treba tacih kavtel, ker imamo tako na konservativnih načelih osnovano gospodsko zbornico. Belgijski senat je voljen povsem na jednaki podlagi, kakor zbornica, jedino, da volilci morejo biti že 30 let stari. Tak senat pač ne more zbornici poslancev dajati tistega protivesja, kakor gospodska zbornica, kjer so največ veliki plemenitaši, škofje in pa možje, ki so si pridobili zaslug za cerkev, za znanost, ali državo. Pri nas torej ni treba toliko pozornosti pri sestavi volilnega reda kakor v Belgiji. Seveda liberalci bodo vedno strašili s socijalizmom, ker vedo, da potem v kmetskih občinah, mestih in trgih ne spravijo niti jednega svojca v zbor.

V Belgiji se je z vvedenjem občne volilne pravice dal smrtni udarec liberalizmu. Njegovi glavni vodja

niso niti prišli v zbor. Ravno to je mogoče doseči tudi v Avstriji, seveda morajo konservativci popustiti pomisleke pred razširjenjem volilne pravice. Seveda kak mandat bodo pač tudi v Avstriji dobili socijalisti, ali to nič ne škoduje, konservativci bodo za zgubo kacega mandata obilno odškodovani z mandati, katere bodo potem lahko odtrgali liberalcem. Sedaj se jim ponuja najlepša priložnost. Če pa sedanjo priložnost zamude, potem naj pa le za desetletja se odpovedo vsaki nadi na versko šolo. Preveč tesnosrčni tudi zaradi tega ne smejo biti, ker morajo gledati, da bodo za njih predloge glasovali tudi Mladočehi in krščanski socijalisti. Samo konservativna stranka nima večine. Zato ni umestno zahtevati, da bi volilna reforma morala biti ravno tako prikrojena, kakor bi se jo kak konservativec želel, da bi morda le on zopet zlezel v zbor.

Gledati je pred vsem treba, da uničimo škodljivi nemškoliberalni vpliv v Avstriji. Če tudi ljudski zastop potem dobi malo bolj demokratično lice, to ničesa ne dene.

Nevarno bi pa bilo, če bi se naši konservativci dali zapeljati, da bi pritrdili tistemu volilnemu načrtu, katerega je že bil predložil ministerski predsednik pomladi zastopnikom raznih klubov, da se osnuje posebna delavska kurija. Tako dobimo v zbornico triinštirideset pristnih socijalistov, ki bodo v verskem in narodnem oziru gotovo podpirali liberalce. Ti bodo potem z liberalci onemogočili vsako postavodajo v katoliškem zmislu. Seveda v socijalnem oziru bi teh 43 zastopnikov delavcev ničesa ne moglo storiti, to vedo liberalci, za to so pa za to kurijo, ker s tem mislijo si le še bolj utrditi moč židovskega kapitalizma. Pred tako volilno reformo ne moremo dovolj svariti naših zastopnikov zlasti v sedanjem času, ko se ima na Ogerskem vpeljati civilni zakon. Kdo ve, če liberalci kaj tacega ne poskusijo v kratkem v tostranski državni polovici. Zato je pa dolžnost vsacega pravega katoliškega poslanca, da za časa z razširjenjem volilne pravice pomaga ugonobiti moč liberalizma, kakor so to storili v Belgiji.

Politični pregled.

Šuklje. — Govori se, da gospod profesor Šuklje odloži svoj mandat, ko bode rešen zakon proti pijančevanju, o katerem je on poročevalec. Pač pa ostane nemškoliberalni Stürgh še nadalje poslanec. Morda je pa tudi želja nekaternikov, ki bi se Šukljeta radi znebili.

Državni zbor je minoli petek se posvetoval o predlogi poslanca Pernerstorferja, da naj se hitro spravi volilna reforma na dnevni red. Ta predlog se je seveda odklonil, ker koalicija sploh za volilno reformo ne mara. Ministerski predsednik Windischgrätz je govoril, da se bode predložila vladna predloga o razširjenju volilne pravice, ko se doseže sporazumljenje mej koaliranimi strankami. To seveda ne bode hitro. Neka pogajanja se zadnji čas zares vrše, ali o kakih vspehih ni slišati. V svojem govoru je Windischgrätz se hudo izrekel proti demonstracijam za občno volilno pravico, pretil, da bode vlada s silo ohranila red, da ne potrebujejo argumentov s ceste. Seveda vladi ni po volji, da jo sploh kdo spominja, na prevzeto dolžnost. Naravnost se je pač čuditi predrznosti vlade in koalicije, da so vrgli Taaffeja in prevzeli nalogo, da spremene volilni red, ako sami niso imeli prav nobenih jasnih pojmov, kako bi se tega lotili. Mari se to ne pravi loviti slepe miši. V torek se je začelo posvetovanje o novemu kazenskem zakonu. Tudi pri tem zakonu se kaže vsa onemoglost koalicije. Odsek je stvar rešil, ali sedaj načrt nobenem več ne ugaja. Vidi se, da mej konservativci in liberalci ni druzega skupnega, kakor nasprotstvo do nižjih stanov in pa strah za mandate. In taki ljudje naj bi vspešno vkupe delovali.

Celjska gimnazija. — Sedaj še ni odločeno, kakšno stališče zavzemo Mladočehi glede celjske gimnazije. Nekateri listi so bili prinesli novico, da glasujejo za osnovo slovenske gimnazije. V resnici se pa klub o tem še ni posvetoval. Mnogi so za to, da se Mladočehi glasovanju umaknejo, da ne bodo podpirali koalicijske vlada. Poljski listi pa zadnji čas precej ugodno pišejo za nas Slovence. Upati je, da bode poljski klub jednoglasno glasoval za slovensko ali bolje rečeno dvojezično gimnazijo v Celji.

Deželni zbori bodo letos baje zborovali v januvarji in v začetku februvarja. Najzanimivejše bodo obravnave v predarelskem deželnem zboru, kjer bode zopet posvetovanje o novem deželnobrambovskem zakonu. Ta zbor je hotel nekaj vladno predlogo predelati, ali vlada tega neče dopustiti.

Napisi pri sodiščih. — Primorski Italijani so silno razburjeni, da je minister zaukazal, da se imajo napraviti pri sodiščih dvojezični napisi in dvojezične tiskovine. Občinski zastopi sklepajo proteste. Podoben protest je sklenil tudi tržaški mestni zbor in se je pri dotični seji grozno zabavljalo proti Slovencem. Okrajna glavarstva so nekaj tacih sklepov že razveljavila. Italijani mislijo, da bodo prisilili vlado, da bode svojo odredbo preklicala. V nekaterih krajih so bili resni izgredi. Najhujše je bilo v Piranu. Po ulicah so kričali „Eviva Italia“! Tudi so se slišali klici „Smrt Slovencem“! Dvema kanonikoma, ki ne odobrujeta italijanske prenapetosti, in okrajnemu sodišču so okna pobili. Tudi v neki prodajalnici so napravili mnogo škode. Žandarji so stražili sodišče, ali reda napraviti niso mogli. Sedaj se je v Piran poslala stotnija vojakov. Pomnožila se je pa tudi žandarmerija in pa finančna straža. Mi se le čudimo, da vlada to razgrajanje trpi in ne proglasi izjemnega stanja, kakor ga je v Pragi. Če za časa odločnosti ne pokaže, jej bodo Italijani zrasli čez glavo.

Ogerska zbornica poslancev je odobrila zakon o civilnih matrikah, kakor ga je sklenila gospodska zbornica. Poslednja je bila iz njega izbrisala določbe, ki se tičejo brezvercev. Na videz je tukaj katoliška večina gospodske zbornice dosegla majhen vspeh. Ta vspeh je le navidezen, kajti zbornica poslancev je dobro premislila, zakaj je tako glasovala. Ta zakon je v zvezi s predlogo o civilnem zakonu, in se bi civilni zakon brez civilnih matrik niti izvesti ne dal. Zaradi tega je pa liberalna večina zbornice poslancev se udala, da hitreje omogoči vpeljavo civilnega zakona. Civilni zakon je najvažnejši izmej vseh stvarij vladne cerkvene politike, ker sega daleč v rodbinsko življenje. Če se potem že dovoli brezverstvo ali ne in če se dovoli komu prestopiti v židovsko vero ali ne, to že ima praktično malo pomena. Katoliška vera nima gotovo nobene koristi od tistega, ki ničesa ne veruje, naj že potem bode že njegovo brezverstvo državno priznano ali pa ne. K židovski veri bi jih pa tako tudi dosti ne prestopilo. Sedaj, ko je civilni zakon vpeljan, se bode vsakdo lahko poročil z židinjo in za to se gre. Otroci se bodo lahko odgojili v židovski veri, zato je že v zakonu o verski odgoji otrok iz mešanih zakonov preskrbljeno. Če se omenjene tri predloge sankcijonirajo, je vlada glavnejše stvari dosegla. Pravega povoda tudi ni, da bi se jim odrekla sankcija. Krona je dovolila, da se predlože državnemu zboru in po zdravi pameti soditi, tega ni storila morda zaradi tega, da bode imel državni zbor ogerski nekaj tednov ali mesecev zabavo z razpravljanjem cerkvenih predlog. Dve predlogi sta vsprejeti v obliki, kakor

sta se predložili zbornici, in tretja je le malo premenjena in zatorej ni verojetno, da se jim odreče sankcija, ko se je dala pred-ankcija. Ko bodo omenjene tri predloge sankcijonirane, prideta pa v gospodski zbornici na vrsto predlogi o svobodnem bogoslužji in pa jednakopravnosti židovske vere, kateri je že zbornica poslancev sklenila nespremenjeni vrniti gospodski zbornici. Če bode s sankcijo omenjenih treh zakonov dokazano, da krona ne nasprotuje vladni cerkveni politiki, se mnogi konservativni magnatje ne bodo upali glasovati proti vladi. Z zakonom o svobodnem bogoslužju se bode priznalo tudi brezverstvo in potem je pa ves vspeh, ki ga je katoliška stranka dosegla na zakonu o civilnih matrikah izgubljen.

Belgija. — Ožje volitve, ki so se vršile minolo nedeljo, naklonile so zopet katoliško zmago. V novi zbornici bo sedelo 104 katoliških, 19 liberalnih in 29 socijalističkih poslancev. Katoličani imajo torej znatno večino, katero tudi liberalci in socijalisti skupno ne bodo mogli spodkopati.

Srbija. — Kralj Alexander bil je minole dni na potovanji in je posetil našega cesarja v Budimpešti in nemškega v Berolinu. Potovanju samemu ni pripisovati posebne politične važnosti. Čin uljudnosti storil je s temi svojima posetoma srbski kralj. Da je pri vsem tem pač iskal prijateljstva, je brezdvomno in iskal za bodoče čase pri napominanih velevladarjih opore, je gotovo. — Mej tem ko se je kralj mudil v tujini, nastala je doma ministerska kriza, katero mu bo poravnati, ko se vrne domov.

Rusija. — Car boleha na ledvicah, o uzroku te bolezni so različne govorice. Da pa je car v resnica na slabem, to priča to, da je že potrebno ukrenil glede prestolonasledstva. Po hišnem redu ruske carske rodovine mora namreč biti vsak že 21 let stari prestolonaslednik oženjen sicer ne more zasesti prestola. Ker carjevič še ni oženjen, hite sedaj prav zelo s poroko. Nevesta carjevičeva Alica Hesenska je že dospela v Livadijo, kjer se ima še te dni vršiti poroka. Dalje določuje hišni red, da mora pri nastopu novega carja, če je ta brez otrok, tudi temu se že naslednik odločiti. Za vse to je car že poskrbel in odločil za carjevičevega naslednika svojega tretjega sina velikega kneza Mihaela; drugi sin Jurij je namreč tako bolan, da ga ni moč vpoštevati. — Bolezen carjeva vznemirja celo Evropo. Vse pozna carjevo miroljubno politiko, ne ve se pa kako bo politikoval niegov naslednik. Na Francoskem, Grškem in drugod opravljajo službe božje za ozdravljenje carjevo. — Carico zadela vsled prevelike žalosti in nesreče kap. Vendar pa se poroča, da stanje njeno ni nevarno.

Azija. — Japonski cesar je otvoril izredno zasedanje deželnega zbora. V svojem nagovoru je omenil, da je ukazal ministrom predložiti zakon za pomnoženje potrebščin za vojsko in mornarico. Vojsko je provzročila barbarska Kitajska, ki ne pozna in neče ničesar vedeti o civilizaciji. Japonska ne bode mirovala dokler ne premaga popolnoma Kitajcev. — Vojska se nadaljuje, vendar pa je upati, da je bo kmalu konec. Zima, ki pritiska na vrata, in okoliščine, da Kitajci žele že miru, dale bodo najbrže povod spravi, katerega bo pa seveda presneto drago stala Kitajce.

Obrtnija.

Kdo naj ima pravico jemati mero?

I.

Gospod krojaški mojster Matija Kunc priobčil je v „Allgemeine Oesterreichische Schneiderzeitung“ več člankov o tej stvari. Ti članki so zlasti sedaj posebne važnosti, ko se pripravlja nov obrtni zakon in se bodo morali tudi državni poslanci pečati s to stvarjo.

Če tudi vprašanje, kdo ima pravico jemati mero, piše g. Kunc, se drugih rokodelstev toliko ne tiče, kakor oblačilnih strok, vendar je jako velicega pomena za ves obrt, ker se načelo, da sme vsak jemati mero, ako se prizna, hitro razširi in na vseraztegne pri naših premetenih trgovcih.

Ker ima oblačilni obrt že sam na sebi povsod baš že toliko rokodelcev, da se po številu noben drugi ž njim meriti ne more, bilo bi popolno podjarmljenje tega obrta velikemu kapitalistu najhujši udarec, ki bi se prizadejal rokodelstvu, kajti na stotisoče ljudem bi več ne bilo mogoče samostojno izvrševati obrta. To ni nobena prazna fraza, če se znana razsodba upravnega sodišča označuje za žebelj krsti tega obrta in to tembolj, ker ni pričakovati, da bi avstrijska velika industrija se ozirala na malega producenta. Saj vidimo, da bogati tovarnarji in konfekcijonarji pošiljajo v najoddaljenejše vasi svoje agente, da odtrgajo poslednji kos kruha od ust rokodelcu navezanemu na svojo domačijo! Naša velika industrija je zgubila svoje trgovišče v inozemstvo in skuša dobiti nadomestilo v avstrijskih deželah, ni ga mesta in ni ga urada, da ne bi nanj obračala svoje pozornosti. Reklama za proslavljanje njih izdelkov ne pozna več nobene meje, nobenega ozira in nobene dostojnosti! Na časopisih, plakatih, zrakoplavih, zadnji strani jedilnih listkov, klinčkih za trebljenje zob z jedno besedo na primernih in neprimernih krajih se hvalijo in ponujajo oblačila po nizki ceni. Z vabljivimi razstavami na ogled in zvijačnimi cenami se prebivalstvo vabi, da polni nikdar polne žepe konfekcijonarjev.

Dokler se je to počenjanje le na to omejevalo, da se speča že narejeno blago, ki je v zalogi, so rokodelci to še mirno gledali, kajti ostali so jim še vedno tisti naročniki, ki iz raznih uzrokov hočejo imeti nalašč po meri zase narejeno obleko. Nikdo ni mislil na to, da brezozirnost konfekcijonarjev pojde tako daleč, da bodo jeli sami jemati mero in s tem rokodelcu vzeli poslednje naročnike. Nikdo ni mogel misliti, da se bode v povodih za ono razsodbo, po kateri se priznava trgovcem, da imajo pravico jemati mero, kar tako zamenjalo pojma „delo“ in „trgovina“. Po razsodbi upravnega sodišča, je jemanje mere „sredstvo ali predpogoj za trgovino!“ Noben rokodelec pa ni nikdar mislil, da je jemanje mere sredstvo za prodajo, ki se vrši še le pozneje, temveč je samo sredstvo za izdelovanje dotične stvari.

Jemanje mere je podlaga in predpogoj rokodelskemu delu, torej podlaga proizvajanju, ne pa razpečavanju. Jemanje mere je v vseh rokodelskih in tehničnih strokah del dotične stroke: začetek in podlaga vsakemu delu! In danes v veku napredka in omike se morajo rokodelci prepirati in pravdati za pravico, katero so imeli stoletja, ne da bi jo bil jim kdo odrekal ali jemal, za tako naravno pravico, katero so jim priznale vse instance razen upravnega sodišča.

Res se more stara pravica zgubiti, včasih je to po-

trebno iz državnih ali socijalnih ozirov. Lahko se tudi napravi zakon, da se vsakemu dovoli jemati mero, ne le krojaču, da potem naroči obleko pri krojači, — toda jedno trditev se nam zdi nesmiselna, to namreč, da se jemlje mera, da bi se obleka prodala. Ko se jemlje mera, obleke še ni! Zdrava pamet nam pove, da se mera jemlje za to, da se more obleka prikrojiti in narediti.

Pravico jemati mero, ako to pravica še sploh velja, more imeti le krojač, nikakor pa ne trgovec.

Obrtnijske raznoterosti.

Koliko se užigalnic potroši na leto. V Evropi vsak človek povprek porabi 7 užigalnic na dan. Po sedanjem številu prebivalstva se porabi torej na dan 2 milijardi užigalnic ali na leto 730 milijard 6000 užigalnic gre na jeden kilogram. Treba je torej 109 5 milijonov kilogramov ali 40.000 kubičnih metrov lesa za užigalnice, ki se porabijo v jednem letu. Fosforja se zanje porabi do 210.000 kilogramov. Če izračunamo vrednost lesa, fosforja in dela, se pokaže, da se da v Europi najmanj 147 miljonov izda na leto za užigalnice.

Petrolej. Mestni zemljemerec v Paxtonu v Ameriki je zadel 194 čevljev globoko v zemlji na petrolejev živi vrelec. Položil je takoj ondi tri cole debele cevi, po katerih dobiva petrolej na površje. Stvar vzela je v roke tamošnja elektriška družba in začela pokladati močnejše cevi, kajti prejšnje ne zadostujejo, ker plame zavzema neprenehoma 4 čevlje.

Zakon o posredovalnih uradih mej delavci in delodajalci je vlada predložila državnemu zboru. Posebne urade že imajo v drugih državah.

Kako se naredi platno nepremočljivo. Vzame se v jednacih množinah galuna in svinčenega sladorja in oboje dobro zmeša in stopi v gorki vodi. V to raztopljino se prilije primerno množino gorke vode in vanjo dene platno 24 ur.

Kmetijstvo.

Črtice o kmetijski kemiji.

Prst.

(Dalje.)

Posebne važnosti je za vspevanje rastlin amonjak in njegove spojine. V prsti se nahaja spojen z istimi kislinami kakor kali. Amonjak dobivamo, kakor je že znano, v prirodi povsod, kjer kake rastlinske ali živalske stvarij gnijo. V hlevih se obilno nareja amonjak, ko gnije scalnica. Amonjak je snov, iz katere dobivajo rastline potrebni dušik. Sicer v zemlji ni posebno stanoviten, se rad prekraja v solitrovo kislino. Za rastline potrebni amonjak se v zemlji večkrat dobiva iz raznih njegovih spojin.

V trgovini se pogosto nahaja neka sol, ki se imenuje salmijak, to je klorov amonjak. Posebno se v večji množini nahaja ta sol v lavi pri ognjenikih, potem v guani, to je nekem tičjem blatu, katero se z nekih ameriških otokov v velicih množinah dovaža v Evropo in rabi za gnoj. V Egiptu delajo salmijak iz velblodovega gnoja. Salmijak je brez duha in okusa, brez barve in malo prozoren. Če se ogreje se topi in se tudi shlapi. Rabi se mnogobrojno v obrtniji.

Tekočina, katero prodajajo navadno za salmijak je pa v vodi raztopljen amonjak. Navadno je v vodi kacih 30 % amonijaka. V obrtniji se ta tekočina mnogovrstno rabi, zlasti za barvanje in čistenje, pa tudi pri napravi umetnega ledu.

Žveplenokisli amonjak se v prirodi nahaja v večji množini v obližji ognjenikov. Dobiva se pa tudi iz vode, ki se nabira v plinarnah. Če gnije scalnica tudi nastaja ta sol. Ta sol ima močno slan malo grenek okus. V vodi se rada topi in je jako prezorna. Ta sol je jako dobro gnojilo, za kar se seveda ne rabi kemično čista. Prodaja se navadno pod imenom amonjakova sol za gnoj.

Ogljikovokisli amonjak ali jelenovorožna sol se dobiva iz kosti, odpadkov od usnja in rožnine, katere stvari se ogrejejo v kaki trdno zaprti posodi brez zraka. Ta sol je tudi brezbarvena in prozorna in pri gorkoti shlapi. V obrtniji se rabi v različne namene. Peki jo rabijo, da je kruh bolj rahel.

Pri raznih kemičnih preosnovanjih nareja se solitrnosokisli amonjak. Ta sol je pa malo stanovitna, in se kaj rada razkroji. Posebno hitro se razkroji, ako jo razgrejemo. Nadalje je tukaj omeniti solitrnokisli amonjak, ki kristalizuje v prizmastih kristalih, to je ogljatih stebričkih.

Poleg že omenjenih je pa še več druzih amonjakovih spojin v zemlji. Vse te spojine so velike važnosti. Od njih je odvisna rodovitnost zemlje. Če zemlja nima amonjakovih solij, se jej morajo dovažati z gnojenjem.

Potem so pa za rodovitnost zemlje tudi potrebne razen že omenjenih tudi še nekatere druge žveplenokisle soli, ki na razne načine prihajajo v zemljo. Veliko se je že preiskovalo, koliko mora biti v zemlji te ali one redilne snovi, ali vendar dosedaj se še niso dosegli popolnoma zanesljivi podatki. Stvar je odvisna tudi od več druzih pogojev. Marsikaj bode še bodočnost pojasnila.

Rodovitnost zemlje je odvisna od tega, koliko more raznih stvarij posrkati, potem koliko je vode, katera razne redilne tvarine dovaja rastlinam, potem kako drži in oddaje gorkoto, in še od več druzih podobnih stvarij. Zemlja, katera nima vseh potrebnih lastnostij za rodovitnost, se pa mora z obdelovanjem primerno premeniti. To se doseže z gnojenjem, mešanjem prsti, rahljanjem ali valjanjem, dovajanjem ali odvažanjem vode.

Fizikalične lastnosti tako vplivajo na rodovitnost prsti, da kmetovalci kakovosti prsti ne ločijo po redilnih snovih, temveč po druzih lastnostih. To je tudi zaradi tega utemeljeno, ker so take lastnosti stalneje, kajti ne menjajo se tako kakor množina redilnih snovij in poleg tega se pa še težje umetno preminjajo.

Po tem se prst ali zemlja deli v kamnito, peščeno, ilovnato, glinasto, laporno, apneno, mavčevo, črnoprsteno.

Ako je v zemlji mnogo še ne sprhljelega kamenja, jej pravimo kamenita. Taka zemlja je težka za obdelovanje. Če je le preveč kamenja, je tudi navadno nerodo-

vitna. Včasih na takej zemlji dobro vspeva gozd ali pa vinograd, ako je kamenje tako, da dá dokaj redilnih snovij, kadar razpade. Za nji seveda tudi taka zemlja ni dosti prida. Če pa ima zemlja dosti debelega peščenika imajočega v sebi mnogo železnega okisca ali pa kremenca, se pa mora šteti mej nerodovitne. Železni okisec je črn prah, kateri pa rad odteguje rastlinam kislik, da se potem preminja v železni okis, in je zatorej rastlinam škodljiv. Ta snov pride večkrat tudi z gnojem iz stranišč na njive, kadar se je rabil za razkuženje, ali pa z vodo iz plinaren. V manjših množinah železni okisec ne kaže tako svojega škodljivega vpliva. Pa tudi je železni okisec manj škodljiv rastlinam, ki rastejo v temnih krajih, kakor na svetlobi. Posebno pa njegov škodljiv vpliv močno pomanjšuje to, če je zemlja rahla, da jo dobro prešinja zrak. Železni okisec se potem preminja hitro v železni okis.

Za gosto mastno prst je pa še celo koristno, ako ima nekaj kamna v sebi. Zrak je bolj prešine. Pri rahli prsti v rebrih pa kamenje večkrat zadržuje, da nalivi vse prsti ne odneso. Sploh se mora reči, da kamenje še ne dela zemlje nerodovitne, ako se ne nahaja v preveliki množini. Ker kamenje otežuje obdelovanje, se pač odpravlja z njiv. Pri ilovnatih tleh se pa vendar z odpravo kamenja ne sme preveč hiteti, ker rahlja zemljo.

(Dalje sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Prezračenje hlevov je zlasti po zimi jako dobro. V zaduhlih hlevih imajo po skušnjah krave manj mleka, nego v tistih, v katerih je čist zrak.

Setev salate jeseni. Da bodemo poprej imeli salato, je vsekako dobro, ako jo sejemo jeseni. Taka salata nekaj tednov poprej poganja, nego bi jo sejali pomladi.

Obrezovanje dreves. Navadno se drevesa obrezujejo pomladi. Skušnja je pa pokazala, da je obrezovanje jeseni ugodnejše, ker se zadržuje drevo v rasti. Drevesa se obrežejo, ko je odpalo listje. Češpljam in slivam se tako ne cedi smola, ako se jeseni obrezujejo. Oreh se pa še pomladi obrezati ne sme. O obrezovanji naj se pa drevesa tudi osnažijo mahu in mrtvega lubja, da ne morejo v njem prezimovati razni škodljivi mrčesi. Da se na jablanih odpravijo ušice, je najbolje, če se z apnom namažejo. Posebno pri koreninah naj se drevo polije z apnenim beležem, ker se navadno baš ondu najbolj zbirajo razni škodljivi mrčesi, katere pokončavati mora biti skrb vsacega pravega sadjarja.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Odrinimo naprej!

Koj unkraj Postojine zavozili smo v zelo samotno hribovito okolico. Proga prevozi št. kocijanski gojzd, pogosto gre skoz globoke skalnate zareze, in marsikateri popotnik še sluti ne, da se vozi v bližavi novih naravskih čudov in znamenitosti naše notranjske strani. Imenovani gozd objema namreč slovečo št. kocijansko okolico in njeno mnogo znano jamo. (Opomniti je tu, da je to drugi Št. Kocijan, kakor sem ga omenjal v 34. listu „Novic“ str. 334.) Mnogokrat sem mislil na to, in želel ogledati si enkrat tudi to okolico od blizu, a dozdaj še nisem prišel do tega. Kako mikavno je narisal in popisal ta kraj že Valvazor, razviditi je iz njegove IV. knjige stran 480—487., in mnogokrat mi je že šlo po glavi, pa bi zdaj zopet potrebovali Valvazoja II., ki nam bi obhodil, popisal in narisal našo domovino v oblikah sedanjosti. Častno moramo omenjati o tej priliki našega vrlega časnika „Dom in Svet“, ki nam je pokazal v sliki in popisu že marsikako sedajno zanimivost naše dežele. A gradiva je še mnogo mnogo! O št. kocijanski okolici in jami pisal je nekoliko tudi že Henrik Costa l. 1848 (nemški) v svoji knjigi „Reiseerinnerungen aus Krain“ str. 48. in 49. in dalje v „Novicah“ l. 1859 str. 68. Vicko († Davorin Trstenjak), kakor sledi:„ — — — smo šli (od Cirknice namreč) v družbi ljubeznivega gospoda dekana († Fr. Anžlovar-ja) in gosp. kaplana Andr. Likar-ja (ki je tudi že zdavnej v grobu) obiskat škocijansko jamo. — — — Pot k škocijanski jami pelje skoz zanimiv hojev log in med zelenimi ložnimi travniki . . .“

„Najpoprej smo obiskali živi most. Veže brega globoke jaruge, čez katerega lahko peljaš s senom naloženi voz. Kako je bil vstvarjen, naj razlagajo arheologi; jaz sem v njem videl le lep most, kateri je postavljen čez časnost in večnost.“

„Potem smo prišli do podrte cerkvice Sv. Kocijana. Pravijo ljudje, da je tam kedaj živel pobožen samonjak (puščavnik) iz bližnjega cistercijskega kloštra. Srečna dôba človečanstva, sem si mislil, kadar je še tukaj vladal mir in pokoj. Zdaj zemlja ječi pod težo železnega voza in sopar okužuje čisti ložni zrak. Ljudje niso bili še tako željni po novostih, imeli so v svojem notranjem bogati svet dobrih sklepov, in so več govorili z Najvišjim, kakor pa s hinavskimi ljudmi. Niso priobčevali po svili (svitek-drat-brzojav) svojih misel, ali pošiljali so svojim bratom po ljubezni dobra dela.“

„V škocijansko jamo ni treba navzdol iti, — — — temveč se gré naravnost, ker skoz njo teče potok. Dozdeva se mi, da ima skoz to jamo cerkniško jezero enega svojih pritokov, in da je ustje pri veliki Karlovci. Nismo mogli jako daleč po votlini, ker zadelana je bila z bervni, hojami, smudlem itd., katero voda prinese“. — Tako Vicko. (Trstenjak.)

Kar omenja slavni pisatelj o podrti cerkvi sv. Kocijana, naj povem, da ste stali o Valvazorjevim času ondi celo dve, namreč sv. Kocijana in sv. Benedikta. (Glej: Valv. IV. knj. str. 481.) Poslednja je mogla že zdavnej poprej razpasti, ker se, kolikor je meni znano, ne omenja nihče več. Valvazor pa se navedel še obe kot podružnici

cerkniške fare.*) — Druga opazka gosp. Vicko-ta, da ima cerkniško jezero skoz škocijansko jamo enega svojih pritokov, je pa popraviti tako, da je potok „Jerezo“, ki prihaja blizu imenovane jame iz zemeljskega žrela, in se po kratkem toku izliva v njo (v škocijansko jamo namreč), le jezerski odtok, in sicer oni, ki se zgublja pod zemljo pri tako zvani Veliki Karlovci. (O tem je pisala že tudi moja malenkost natančno v „Koledarju družbe sv. Mohora za l. 1874 str. 197 in 198.“)

Bližna postaja Rakek zbujala mi je v duši zopet nove spomine. Kakor sem v omenjenem „Koledarju za l. 1874“ pisal, sem te kraje, namreč Rakek in Cerknico obiskal vprvič leta 1859. Govoril sem obširno v onem spisu tudi o bojih, ki so se dogajali v tej okolici leta 1813. (Čul sem pozneje enkrat, da me je v nekem časniku nekdo ravno zaradi popisa teh vojskinih dogodkov nekaj nazaj stavljal. Kedo je bil to, in kaj je v mojem spisu prav za prav najdel nepravega ali pomakljivega, ne vem, ker tega nisem sam bral. V moje opravičenje naj bo tu pojasnjeno, da sem se jaz pri sestavi popisa tedajnih bojev med Avstrijci in Francozi v teh krajih strogo opiral na časnik „Illirisches Blatt l. 1842.“ [ali morda l. 1843. — ne vem dobro več], kar sem si bil isposodil iz Ljubljanske licealne knjižnice. Kake opazke ali zavrnitev o tem so tedaj zadevale le original (Illir. Blatt), ne pa mojega posnetka iz omenjenega časnika. — To je pa tudi sploh in že zdavnej znano vsemu omikanemu svetu, da je kritikovati in jezik špičiti „dokaj ložej, kot delati in truditi se!“ Take „študirane“ glave, če niso le puhle, naj bi same pisale in kazale nam pota, po katerih naj koračimo!

(Dalje sledi.)

Družbe sv. Cirila in Metoda redna IX. velika skupščina

dne 7. avgusta 1894. l. v Novem Mestu.

Zato naša družba ni in ne more biti: ni stanovska, ni politična, ni sebična, ni zgolj moška, ni ženska, nego katoliška, vesolna in pa narodna — toraj vseslovenska. In to se bo obistinilo, čč. skupščinarji, ako prisluhnemo besedam p. snikovim, ki si jih sleharni vzemi za spominčico iz današnjega našega zborovanja:

»Življenje Tvoje svetlo geslo vodi:
Najprvo bodi zvest katoličan,
Potem slovenski sin navdušen bodi,
Potem Avstrijec veren in Slovan«.

Prvomestnik omenja, da je letos tajnikovo poročilo naštelo izvanredno veliko družbenikov, ki jih je slovenstvu prezgodaj odvzela nemila smrt. To smrtno četo pa vodi Frančišek Kosar, mož po Božji volji, mož po narodovi volji. Bil je velik prijatelj naši družbi in bolj s srcem pisanih poročil ni v družbinih aktih, kot so poročila tega cerkvenega dostojanstvenika — posebno še o štajarskem šolstvu, do družbe.

Na čelu ženskih mrličev pa nam stopa ta trenutek pred dušno oko Marija Murnik-ova, žena po Božjem in po narodovem srcu, voditeljica slovenskega ženstva; vlani obsorej v polnem zdravju tako, da se prvomestnik še danes ne more udati tej resnici: da je Marija Murnik-ova mrtva. Izmed naštetih v prvi vrsti ta dva naša umrla nosi narod v svojem srcu prav tako, kot sta ona dva v srcu nosila narod. Isto tako prvomestnik budi spomin, do vse ostale vrste naših letošnjih umrlih: „teh vaših prijateljev in sorodnikov, teh blagih duš, ki vam spomin nanje razdira čuteče srce,“ — zato slednjič pozivlja skupščinarje, naj se njim v spomin blagovoli v znak globoke hvaležnosti iskrenega sožalja dvigniti s svojih sedežev. (Dvignila se je družba; nepozabljen pa nam bo prizor, ko smo videli ob prvomestnikovih besedah v Frančišku Kosarju in Mariji Murnik-ovi brisati si solze ne le iz ženskih očes, ampak solzili so možje.)

Prvomestnik popraša na to zborovalce, da-li želi kdo besede k temu vodstvenemu poročilu. Nikdo se ne zglasi k besedi. A tudi nikogar ni bilo, ki bi ne bil glasnim priznanjem odobraval v tem tajnikovem izvestji naslikano delovanje vodstva družbe sv. Cirila in Metoda v upravnem letu 1893.

Poučni in zabavni drobiž.

Petindvajsetletnica srbskega narodnega gledališča. V začetku novembra slavi srbsko narodno gledališče v Belemgradu svojo petindvajsetletnico.

Dvajsetletnica zagrebškega vseučilišča. Dne 19. t. m. je zagrebško vseučilišče spolnilo 10. leto svojega obstanka. V začetku je vseučilišče imelo 15 rednih profesorjev, 6 izrednih in 4 docenti. Vseh profesorjev je minolo dvedesetletje bilo 87. Od teh jih 13 umrlo, 2 sta postala nadškofa, 4 kanoniki, 2 sekcijska načelnika, 11 jih je prestopilo v druge službe in 4 so bili upokojeni. Doktorjev je zagrebško vseučilišče promoviralo že 176, 6 doktorjev bogoslovja, 25 doktorjev filozofije in 145 doktorjev prava. Rektorji so bili profesorji Mesić, Spevec, Kržan, Vojnović, Meixner, Iveković, Brestyensky, Marković, Šuk, Lorković, Pilar, Baron, Vrbanić, Smičiklas, Franki, Marjanović, Nodile, Bujanović, Pliverić, Dvořak in Mavrović. Prvo leto se je na vseučilišče bilo vpisalo 205 rednih in 85 izrednih slušateljev.

Vremenska postaja v Bosni. Tudi Bosna je dobila svojo meteorologično postajo in sicer na najvišjem vrhu Bjelašniške planine. Postaja se je zgradila letošnje poletje. Njeno vodstvo se je izročilo nekemu bivšemu častniku. Nova postaja je delovanje že pričela.

Premoženje Rotšildove rodbine znaža 5000 miljonov goldinarjev. Od 1875. leta se je podvojilo. Leta 1880. ded Rotšildov še ni ničesa imel in je v Frankobrodu trgoval s staro obleko. Bogatiti je začel ob francoskih vojnah. Slava Rotšildov in Napoleonov se skoro hkrati začenja, ali dosedaj so Rotšildi bili srečnejši.

---

*) Za našo deželo ni to nič kaj častno, da je pustila razpasti že več svetišč, katere so naši predniki gotovo zgradili le z velikim trudom in stroški. Saj je cerkve vendar ložej ohraniti, kot zidati jih na novo. Žali, da vsi trije oddelki naše dežele niso brez takih otožnost budečih cerkvenih razvalin! Pisalec.

Novice.

— **Osobne vesti.** Ravnateljem izpitne komisije za ljudske in meščanske šole v Ljubljani je imenovan g. Fran Hubad, ravnatelj tukajšnjega učiteljišča, članoma omenjene komisije pa glavna učitelja na tem zavodu gosp. Ant. Funtek in g. Viktor Bežek.

— **Društvo za zgradbo** zavetišča in vzgojevališča v Ljubljani je pristopil kot ustanovnik z darilom 100 gld. g. dr. Ivan Tavčar, advokat in dež. poslanec v Ljubljani. Neimenovan dobrotnik v Gradcu pa je podaril društvu za 200 gld. vrednostnih papirjev. Da bi našla darovalca obilo posnemalcev.

— **»Radogoju«** je pristopil kot ustanovnik z zneskom 100 kron gosp. Iv. Gorup, posestnik v Ljubljani. Naj bi posnemali požrtovalnega rodoljuba prav mnogi premožnejši slovenski mladinoljubi.

— **Za novo poštno poslopje v Ljubljani,** ki se bode gradilo na vogalu Slonovih in Selenburgovih ulic se bodo dela v kratkem razpisala. Načrti razstavljeni so v poslopji realkinem na ogled še danes, jutri in v nedeljo. Vstopnine je 20 kr. oziroma 10 kr. in je čisti dobiček razstave namenjen tukajšnji Elizabetini otroški bolnici.

— **Matice Hrvatske in Jeronimskega društva** poverjeništvo prevzel je za Ljubljano čast. gosp. župnik Ivan Vrhovnik, namesto čast. gospoda Žlogarja preselivšega se iz Ljubljane.

— **Pevsko društvo »Ljubljana«** priredi svojo prvo letošnjo zimsko veselico v nedeljo dne 4 novembra v prostorih starega strelišča s sodelovanjem vojaške godbe.

— **Martinovo veselico** priredi tudi letos šišenska čitalnica v nedeljo dne 4. novembra v zimski pivarni Koslerjevi s sodelovanjem vojaške godbe.

— **Deželnozborska nadomestna volitev na Notranjskem** vršila se bode za logaški in postojinski okraj v torek dne 30. oktobra t. l. Volitve volilnih mož vršivše se zadnja tedna bile so prav burne, kajti stali sta si povsod dve stranki nasproti narodna in konservativna. Kandidat narodne je g. Fran Arko, posestnik v Postojini, konservativne pa g. Fran Modic, trgovec iz Lahovega. V torek se bode pokazalo, katera stranka, oziroma kateri kandidat ima več privržencev v „zavedni“ Notranjski.

— **Franc Ondříček** slavni virtuoz na goslih priredi, kakor se čuje v kratkem koncert v Ljubljani.

— **Ednorazredno ljudsko šolo v Mošnjah** pri Radoljici razširili so v dvorazredno in so novi razred otvorili dne 15. t. m.

— **Brv čez Ljubljanico,** ki bo vezala deželno prisilno delavnico in novo bolnico, namerava napraviti deželni odbor kranjski.

— **Pol. društvo »Edinost« v Trstu** je imelo minolo nedeljo izvanredni občni zbor, na katerem se je razpravljalo o gospodarskih in političnih zadevah primorskih Slovencev.

— **Vipavska železnica.** Dne 20. oktobra t. l. bili so pod vodstvom goriškega deželnega glavarja, drž. poslanca grofa Franca Coroninija, goriški drž. poslanci dr. Gregorčič, grof Alfred Coronini in Jordan ter kranjska drž. poslanca dr. Ferjančič in Kušar pri vojnem ministerstvu v namen, da priporočajo zgradbo železnične proge Gorica-Ajdovščina-Vipava-Postojina. Poslanci so se ob tej priliki prepričali, da je vojno ministerstvo naklonjeno tej zgradbi in je izrazilo željo, da bi se ta tudi v vojaškem oziru prepotrebna železnica čim preje zgradila.

— **Shod zaupnih mož** katoliškega in gospodarskega društva za koroške Slovence vršil se je v sredo popoludne v Celovcu ob ogromni udeležbi nad 700 zaupnih mož iz raznih krajev slovenskega Gorotana. Shod je z navdušenjem pritrjeval izvrstnim govornikom, zahtevajočim pravice za koroške Slovence in sprejel ednoglasno v tem oziru stavljene resolucije. — Presijajna je bila zvečer Slomšek-Einspielerjeva slavnost, kateri je prisustvovalo do 2000 slovenskih Koroščev. Ob lepih govorih, godbi in petji navduševali so se vrli Korošci slaveč spomin nesmrtnih dveh Slovencev. — V sredo je slovenski Korošec pokazal, da hoče živeti in ovrgel popolnoma trditve nasprotnikov, da je slovenski Korošec zadovoljen s sedanjim, njemu toli krivičnim položajem.

— **Dohodki v Piranu.** V Piran došli komisar je dal sneti dvojezični napis pred okrajnim sodiščem in zopet prejšnjega obesiti. Govorilo se je, da je dobil zato dovoljenje od cesarskega namestništva v Trstu. Namestništvo pa vendar odločno oporeka, da bi bilo kaj tacega ukazalo. Mislimo pa, da se vlada ne bode dala ustrahovati od piranskih pouličnjakov in bode skrbela, da se zopet obesi dvojezični napis.

— **O novi furlanski železnici** se čuje, da ima tako neznaten promet, da največkrat prazni vlaki drdrajo mej Tržičem (Monfalcone) in Červinjanom.

— **Slovesno prisegli** bodo rekrutje tukajšnje garnizije dne 1. novembra t. l. ob $^1/_2$ 10. uri dopoludne v novi pehotni vojašnici po sv. maši in propovedi, kateri bo imel c. in kr. vojaški kurat g. dr. Luka Senjak.

— **Javna skušnja** učencev na deželni kmetijski šoli na Grmu bo dne 30. t. m.

— **V Ljubljanico skočil** je dne 20. t. m ob 4. uri popoludne ob železnem mostu 26letni brezposelni pekovski pomočnik Fr. Kostanjšek. Vsled deževja močno narasla Ljubljanica nesla ga je do frančiškanskega mosta, kjer so plavljenca srečno na suho potegnili.

— **Požar.** Minuli pondeljek opoldne je uničil požar domovje posestnice Marije Žitnik na ljubljanskem barju. Škode je 1000 gld., zavarovana je bila pogorelka za 600 gld. Ljubljanski gasilci so prihiteli na lice požaru in zadušili ogenj. Zažgalo se je baje po neprevidnosti.

— **Medvedje na Dolenjskem.** Kakor se poroča, videli so ljudje minoli teden v okolici trebanjski štiri medvede. Dasi so jih lovci že zasledovali, se vendar do danes še ni čulo, da bi jih bili ti, oziroma kdo drugi zopet videl.

— **Vlak povozil** je dne 16. t. m. pri Dovjem 2letno hčerko železniškega čuvaja Lakote iz Belce. Vlak je otrgal otroku roko in glavo.

— **Pri premovanji goveje živine** dne 16. t. m. v Žužemberku so dobili darila: Za bike: Ant. Zajec s potoka 25 gld., J. Dular iz Vavtevasi 15 gld., I. Gnidovec iz Ajdovice 10 gld., I. Papež iz Tolčan 10 gld., I. Plut iz Reberc 10 gld., Fr. Gliha 5 gld. Za krave: Fr. Pehani iz Žužemberka 20 gld., Julij Treo iz Malevasi 10 gld., I. Jutraš iz Pristave 10 gld. Za telice: M. Žlajpah z Vel. Loke 20. gld., I. Müller iz Trebnjega 10 gld.. Julij Treo 10 gld., I. Zorec iz Žužemberka 10 gld., V. Kramaršič iz Žužemberka 10 gld. — Dne 24. t. m. je bilo premovanje goveje živine na Razdrtem dne 20. t. m. bo pa v Moravčah.

— **Glavni dobitek** loterije lvovske razstave v znesku 60.000 gld. je zadela srečka serija 4571 št. 27. in drugi dobitek v znesku 10.000 gld. srečka serija 4792 št. 44.

— **Dve kravi je povozil** dne 16 oktobra t. l. na Godešičah pri Škofji Loki železnični stroj.

— **Poskušen samomor.** 31letni pisar Kratoušek se je v Trstu zastrupil. Ker so mu pravočasno dali protistrupu, je ozdravel. Ko je namreč strup povžil je dobil veselje do življenja in je hitel k zdravniku, da mu je pomagal. Albert Kratoušek je Ljubljančan. Nedavno se je povrnil iz Brazilije. Brez vsacega denarja se je potikal po Trstu, stradal, spal pod milim nebom. Čudno ni, da se je tacega življenja naveličal in jel obupavati.

— **Samomor v Gorici.** Hugo Gentilli, slušatelj zdravilstva se je v Gorici zastrupil v javnem kopališči. Bil je iz jedne najbogatejših goriških rodbin Uzrok samomoru ni znan.

— **Samomor na železniški progi.** Na železnici mej Reko in Matuljami našli so te dni grozno razkosano truplo delavca Antona Sušanja iz Labinja. Skušal je že srečo v več kajih. Zadnji čas je delal v tovarni za torpede. Ker pa zaslužek ni bil znaten, je bil v revščini in je vsled tega poiskal smrt pod železniškimi kolesi.

— **Nova predilnica v Ajdovščini** je že popolnoma dozidana Do majnika bode dodelana tudi v notranjih prostorih. Urejena bode po najnovejših izkušnjah novodobne tehnike. Razsvetljena bode z električno lučjo. Za pogorelo predilnico so zavarovalnice plačale 370.000 gld. odškodnine.

— **Nov denar.** Leta 1895. bodo nakovali za 100 miljonov kron v zlatu za državo, 20 miljonov kron za zasebnike. Nadalje se bode za državo nakovalo 16 miljonov kron v srebru, 14,366.200 niklastega drobiža in za 1 miljon bronastega drobiža, skupno torej za 150,656.200 kron novega denarja.

— **Ogenj v sobi.** Minolo nedeljo je v Trstu neki Evgen Lordschneider po naključji prevrnil svetilnico. V sobi je hitro jelo goreti. Gasilci so prihiteli in ogenj pogasili. Zgorelo je tudi nekaj denarja. Vse škode je ogenj napravil kacih 2000 gld

— **Javno nasilstvo.** Silvi Stern, slikar v Trstu, je skupno stanoval z 17 letno Antonijo Vesel, poleg stanovanja njunih starišev. Ker sta se pa vedno prepirala, so njeni stariši sklenili ju razločiti. Poslednjega ni bilo doma, ko so mu iz sobe pobrali vso opravo. Ko se je vrnil slikar domu, je zahteval nazaj hišno opravo, ker mu jo niso dali je jel razsajati in kamenje metati v kuhinjo. Zaradi tega se je pa minuoli teden moral zagovarjati pred sodiščem zaradi nasilstva in je bil obsojen v šesttedensko ječo.

— **Nesreča.** V nekem kamnolomu v tržaški okolici je padel drvar Jakob Žlebec štiri metre visoko in si zlomil roko. Odnesti so ga morali v bolnico.

Anarhisti.

V Přibramu na Češkem zasledili so te dni neko tajno društvo delavcev z anarhističnimi načeli. Pri mnogih delavcih je vsled tega bila hišna preiskava. Dva delavca so zaprli. Poleg tega se je pa še proti šestim drugim začela preiskava.

V Niršavu na Češkem je te dni zopet razletela se dinamitna patrona pred neko hišo, v kateri stanujejo trije rudniški uradniki. Dosti škode ni napravila. Samo nekaj oken se je razletelo. Sodi se, da je ta atentat delo kacega nezadovoljnega rudniškega delavca.

„Živela anarhija“! to je klic, ki dela skrb državnikom v raznih evropskih državah. Dosedaj so se zastonj prizadevali, da bi zatrli ta klic. Z anarhizmom na zapadu je ravno tako kakor s sorodnim nihilizmom v Rusiji. Mnogo jih obsodijo v ječe ali pa na smrt ali vedno se najdejo novi privrženci pogubnega nauka, ki hoče uničiti vsako oblast, cerkveno in državno.

Minoli petek je bil na Dunaji močno obiskan kontrolni shod. Več sto rezervnikov se je zbralo. Ker je dolgo trpelo so nekateri rezervisti nevoljni postali in jeli razsajati. Policija je jela delati red. Nastal je poboj mej policijo in rezervisti. Mej tem pretepom slišali so se klici: „Živela anarhija“! Pokazalo se je torej, da je anarhističen duh se že zanesel mej rezerviste in to je vsekako pomisleka vredno. Podobne prikazni so se že pojavljale večkrat tudi v druzih državah. V Belgiji na pr. je že tako daleč, da se ob poslednjih velicih delavskih nemirih niso upali sklicati rezervisti, da ne bi z razgrajajočimi delavci potegnili.

Pred dunajskim porotnim sodiščem se je imel te dni zagovarjati 23letni Ipolit Havel, jeden vodij dunajskih anarhistov. Zatožen je bil, ker je v dveh govorih hujskal proti državnim oblastvom in priporočal vstajo. Havel je sin nekega trgovskega sluge, ki je imel jako velike otrok. Dal je svojega sina izučiti za natakarja. In je nekaj časa služil v restavraciji na kolodvoru južne železnice na Dunaji. Rad se je bahal proti svojim tovarišem, da je plemenitega rodu in njegov oče je grajščak, vozil s svojo ljubico v fijakarji, hodil po ponočnih kavarnah in sploh denar jako lahkomišljeno zapravljal. Na Dunaji je nekega natakarja osleparil za 120 gld. in pobegnil v Berolin. Tukaj je pa ubil okno neke menjalnice, in pobral skledico, v kateri je bilo za 10.000 mark v zlatu. Prijeli so ga in prišel je dve leti v ječo v Plöttensee.

V ječi se je seznanil z nekaterimi anarhisti. Po prestani kazni povrnil se je na Dunaj in tukaj je postal kmalu duševni vodja dunajskih anarhistov.

Pred sodiščem je Havel izpovedal, da se je anarhizma nalezel iz revolucijonarnih spisov. Trdil je, da je že poprej gojil tako idejo, nego so ga v Nemčiji zaprli. Celo tatvino v Berolinu je opravičeval s političnimi nameni, češ, da je denar hotel le porabiti v razširjenju anarhističnih naukov. Pred sodniki je Havel narisal obširno sliko bodoče anarhistične države. Naglašal je, da je priporočal le preosnovo človeške družbe na zakoniti podlagi. Priče so pa dokazale, da je priporočal preobrat s silo in porotniki so ga zaradi tega spoznali krivega hudodelstva motenja javnega miru in reda in sodišče ga je obsodilo v osemnajstmesečno ječo.

Bolezen ruskega carja sedaj vzbuja pozornost vse Evrope. Mnogo so se nihilisti trudili, da ga spravijo s sveta, ali sedaj se pa kaže, da mu bode bolezen končala življenje. Vsa bolezen je pa nekako tajinostna in govori se že, da stvar ni povsem naravna. Profesor Saharjin, kateri je takoj sprvega se izrekel, da ni upanja, da bi car ozdravil, je baje zasledil, da je car zastrupljen. Nihilisti so mu dali nekega počasi ali gotovo vplivajočega strupa. Kako so to izvršili, o tem so različne govorice. Nekateri govore, da po zastrupljenih morskih ribah, drugi da po parfunu. Nemogoča stvar ni, kajti nihilizem je razširjen v Rusiji do najvišjih krogov.

Znano je, da so carju nihilistični listi prihajali večkrat na mizo, da nikdo ni prav vedel kako in kaj. Tudi atentati nanj so se izvršili na tak način, da se sme soditi, da so bile v zvezi osebe, ki so blizu carjevega dvora. Sploh je vse vladanje carja Aleksandra III. bil boj z ni-

hilizmom, ki še nikakor ni končan, temveč vedno nevarnejši postaja.

V nekaterih dobro poučenih ruskih krogih se pa govori, da car ni zastrupljen, da so pa njegove bolezni vendar le krivi nihilisti. Dne 29. okt. 1888. se je car vozil s Kavkaza. Pri Borkiju je pa bil železniški tir pretrgan in vlak je skočil čez železniški nasip. Tedaj se je car na čudovit način ohranil življenje. Pri tem se je pa silno pretresel, tudi se je močno poškodoval po obeh straneh. Mogoče je, da si je tedaj tudi obisti poškodoval. S tega časa ni bil več prav zdrav. Bolezen se je pa le počasi razvijala.

Italijanska vlada pridno porablja izjemne zakone. Te dni je razpustila vsa socijalistična in tudi mnoga podporna delavska društva, ker je prišla na sled, da se po njih razširja anarhizem. Bilo je tudi več hišnih preiskav. Vse se je pa mirno izvršilo, če tudi so se oblastva sama bala, da pride do kacih izgredov. Socijalistična društva v Italiji imela so zvezo mej seboj in so zatorej bila že državi nevarna.

— **Nesreča v rudniku.** V premogovniku v Anini na Ogerskem so se užgali plini. Štirideset ljudij je mrtvih. Sodi se, da je nesrečo provzročil kak delavec, ki je kadil v kakem skritem kotu, dasi je to bilo ostro prepovedano.

— **Umor gozdnega paznika.** V Siebenhirtenu pri Mistelbachu je minolo nedeljo umoril hišnega posestnika Heissingerja sin Ludovik gozdnega čuvaja Tillicha. Morilec jo je pobegnil.

— **V zapor so deli** v Duluthu v Ameriki te dni Petra Butchar-ja, kakor poroča „Ameriški Slovenec," ker ga je nekdo ovadil, da trži ob nedeljah svojim gostom opojne pijače. Ovadbe se tiče zlasti, ker je zatoženec imel svojo gostilnico vsako nedeljo odprto, kar je pa gostilničarjem pod kaznijo v Zj. državah prepovedano. Ko bi na Slovenskem imeli tako stroge zakone, bi pač kmalu ne imeli dosti ječ za krčmarje.

— **Slovenci v Jolietu** v Ameriki so ustanovili zopet novo društvo, in to pot — pevsko društvo „Slavec". Do sedaj se je oglasilo 12 mož in mladenčev, ki se kaj pridno vadijo v petji. Pevovodja je g. Zima, odbor pa sestoji iz naslednjih gospodov: predsednik: F. Hrovat, tajnik: F. Kozjek, blagajnik: J Stanič.

— **Gledišče je pogorelo.** V Eriu v Ameriki je mestno operno gledišče 28. septembra pokončal ogenj. Ko se je pokazal plamen, porušila se je zadnja stena, kjer je stalo na odru 200 oseb. Ljudje so se vsi rešili. Škoda se ceni na 75.000 dolarjev.

— **Škoda po požaru v Ameriki.** V Michiganu iznaša škoda pri brezovem lesu, katero je provzročil zadnji požar v Ontonagoni County, več kot 400 miljonov čevljev in na vsem zgornjem potoku kacih 600 miljonov čevljev. Jeden del se utegne rešiti, če bi se takoj začelo s sekanjem. Drvarji že več let niso imeli tako dobrega zaslužka, in po pridnih delavcih so vprašanja vedno pogostejša. Gozdni požari trajajo le še v Trout Creek, Sagola in Sindaw.

— **Slon ustavil vlak.** Blizu postaje Guilkhera v Indiji je prišel na železnico velik slon, ko je ravno prišel vlak. Vlak je debelokožca porival 100 metrov daleč pred seboj, potem pa skočil s tira. Slon je hudo zadet od lokomotive padel mrtev v neki prepad ob železnici. Potovalcev se ni nobeden poškodoval. Samo prestrašili so se.

— **Velika suša v Pensylvaniji** v Ameriki je letos trajala, kakor poroča g. J. Lipitzer iz Hamarville, od meseca majnika pa do septembra 21tega. Ta dan je namreč jel padati v večji meri toli potrebni dež. Misliti si morete, kaka vročina je pritiskala na farmah in da bo vsled tega pridelek malo vrgel, ker se je pred časom vse posušilo.

— **Štrajk krojačev v Ameriki.** V Bostonu je napovedalo 28. septembra 5500 krojačev štrajk. Vzrok štrajku je ker so se začeli kontraktorji preveč množiti in to jim je provzročilo manjšo dnino in daljši delavnik. Ker je sedaj mnogo nujnih naročil, bode najbrže štrajk hitro končan.

— **Ponarejalec denarja.** Da so 28. sept. prijeli v Aslheyu v Ameriki zvezni skrivni uradniki ponarejalca denarjev A. F. Hofley-a, je velike važnosti. Hofley-a je bilo težko dobiti v pest, ker je preminjal svoje ime. Ko so ga prijeli, se je izdal za A. Watermann-ar. Imenovani je star okolu 25 let in je izdeloval poslednji čas 20dolarni papirni denar s tako spretnostjo, da ga niso mogli celo v Washingtonu spoznati drugače ko po tekočih številkah Vsak bankovec je imel vtisneno podobo bivšega finančnega tajnika Manninga. Ponarejanje ni trajalo dalje časa kakor dva meseca, zato se sodi, da je prišlo v promet tega denarja komaj 40 000 dolarjev. Prejšnje čase je služboval Hofley v tiskalnem oddelku državnega zakladninskega urada v Washingtonu in je imel dobro mesečno plačo.

— **Ciklon je divjal** koncem septembra po zahodnji Minnesoti. Poškodoval je pet mest. Najhujše je zadel v Aitkin, kjer so do malega vse strehe in manjše hiše porušene ter drevesa s koreninami vred izruvana in odnesena.

— **Iz ječe je pobegnil** bivši berolinski bankir Levy, ki je bil pred poldrugim letom zaradi velikih goljufij obsojen v večleten zapor. Premeteni žid je podkupil nekega jetniškega čuvaja, s katerim sta vkupe pobegnila.

— **Vratar — tat.** Na Dunaji zaprli so te dni vratarja Metzgerja in njegovo ženo, ker sta kradla v stanovanjih, ki so bila jima izročena v varstvo. Mej drugim pokradla sta iz magacinov mnogo blaga. Tatvina se ni opazila, ker imajo dotični velike zaloge. Stvar je pa prišla te dni na dan S ponarejenim ključem je Metzger odprl blagajnico Noda Strosa ukral več obligacij in zopet lepo zaprl. Tudi tukaj bi ne bili prišli na sled tatu, da ni Stros imel zapisanih številk ukradenih obligacij. Hitro se je vvela amortizacija ukradenih obligacij, ki je pripeljalo tatu na sled. V vratarjevem stanovanji našli so za več tisoč goldinarjev raznovrstnega blaga hranilnično knjižico za 4.000 gld. in 500 gld v gotovini. Kradel je že kacih deset let. Govori se, da je mislil v kratkem odpovedati svojo službo in začeti trgovati Sedaj so mu pa vsi ti lepi načrti splavali po vodi.

— **Boj s tatinskimi lovci.** V Königswiesenu na Gorenjem Avstrijskem je lovec Eduard Leutgelb s svojim pomagačem dobil v nadvojvodskem lovu kacih deset lovskih tatov. Nekaj jih je ušlo Drugi so se uprli in lovca smrtnonevarno pretepli, potem pa pobegnili, ko so videli, da lovcu gredo drvarji na pomoč. Šest sumljivih ljudij so že zaprli.

— **Kazina za dvoboj.** Na otoku Grande Jate na reki Seine v Parizu je že več let bila kazina za dvobojevnike. Ondu so zahajali tisti, ki so hoteli oprati s krvjo svojo čast. Vsak dvobojevnik je moral plačati 40 frankov najemnine. Poleg tega so pa veliko plačali gledalci. Zanje so bili napravljeni posebni skriti prostori, od kodar so gledali dvoboj. Zato so plačali po luisdoru. Kadar je bil dvoboj mej kakima znamenitejšima osebama, se je zbralo veliko gledavcev. Po dvoboju so pa navadno dali dvobojnika, sekundanti in zdravniki prirediti si dobro kosilo. Ob Boulangerjevem času in panamski aferi je bilo včasih na dan po 20 do 30 dvobojev. Clemencean, Rochefort, in Casagnac bili so stalni gostje. Ko je pa marqis Mores v dvoboju ubil stotnika Mayerja, je policija jela obračati večjo pozornost na ta kraj. Vsled tega so nji vsi obiskovalci jeli izostajati in te dni so jo zaprli, ker se podjetje ni več izplačalo.

— **Na cesti umorjen.** Pri Miskolczu našli so na cesti umorjenega in močno razmesarjenega nekega moškega. Sodi se, da ga je kdo umoril, da ga je oropal.

— **Čvetorni umor.** Kmet Kubala v Loviču na Ruskem Poljskem je umoril svojega oženjenega sina, njegovo ženo in oba unuka. Ko so ga prijeli, je priznal svoje hudodelstvo in rekel, da se je bil naveličal biti popolnoma odvisen od sina, kateremu je bil vse izročil.

— **Ropar pobegnil.** Iz perlaške ječe je pobegnil neki človek, katerega so dolžili, da je pomoril rodbino štirih oseb in oropal.

— **Umor carinskega nadzornika.** V Teki na ogersko-srbski meji so Št. Ranko zvabili po noči na dvorišče neke hiše in ga usmrtili. Morilci, najbrž tihotapci, so ušli.

— **Napad na sodišče.** V Washingthonu v državi Ohio v Ameriki obsodili so v večletno ječo nekega zamorca zaradi nekega nenravnega dejanja. Ljudje so pa hoteli zločinca pobiti in so se v velikem številu zbrali okrog sodnijskega poslopja. Vojaki so morali s silo ljudi razganjati in so pri tem 5 ljudij usmrtili, 23 pa ranili . . .

— **Morilec ženskih na Tirolskem.** Nedavno so bile hitro zaporedoma na Tirolskem umorjene tri ženske. Te dni so zaprli Josipa Jordana, mlinarja iz Bolzanja, ki je na sumu, da je morilec. Pri njem so našli okrvavljeno obleko.

Tržne cene.

V Ljubljani dne 26. sept. 1894. Pšenica gld. 7·50 kr., rž gld. 5·25 kr., ječmen gld. 5·25 kr., oves gld. 6·50 kr., ajda gld. 7·25 kr., proso gld. 5·— kr., turšica gld. 7·— kr., leča gld. 10·— kr., grah gld. 12.— kr., fižol gld. 7.— kr. (Vse cene veljajo za 100 kgr.)

Loterijske srečke.

V Brnu dne 24. okt. t. l.: 52, 63, 23, 16, 32.
Na Dunaji dne 20. okt. t. l.: 16, 55, 12 74, 47
V Gradci dne 20. okt. t. l.: 76, 41, 86, 9, 73.

Ravnokar je izšla v zalogi J. Blasnikovih naslednikov v Ljubljani

Velika in Mala

PRATIKA

za navadno leto

1895.

☞ **Samo tista je prava J. Blasnikova Pratika, ki ima na prvi strani podobo sv. Jožefa, kot uradno potrjeno varstveno znamko.**

Neogibno potrebno je za vsako družino

Kathreinerova

Kneipp-ova sladna kava

z okusom prave kave.

Ta kava daje to prednost, da se lahko popusti tako škodljiva prava zrnata ali pa z raznimi cikorijami zmešana kava in se iz te kave naredi **okusna** ter **zdrava** in **redilna** pijača. — **Nedosegljiva je kot dodatek k pravi kavi.** (22)

Visoko priporočana za ženske, otroke in bolnike.

☞ Ponaredeb se naj varuje. ☜

Dobi se povsod. ½ kile 25 kr.

Prve vrste namiznih rakov,

znani kot najboljši, pošilja zagotovljeno žive, v poštnih torbicah 4½ *kg* prosto proti povzetju. 100 komadov lepih rakov za juho za 3 gld.; 60 komadov velikanov-rakov z dvema debelimi-mastnimi ščipalnicami 3 gld. 70 kr.; 40 komadov rakov prve vrste (solo) 5 gld.; in 32 najprve vrste (hochsolo) rakov, izbrani, 5 gld. 25 kr., razpošilja:

Freudmann & Comp.

prva mejnarodna tvrdka v (16)

Stanislavu, Galicija. (Stanislau, Galizien.)

Marijaceljske kapljice za želodec,

izgotovljene v lekarni pri „**angelu varhu**“

C. BRADY-a v Kromerižu (Moravsko)

so staro, zanesljivo in znano zdravilo ter so budilno in krepilno sredstvo za želodec in prebavilna dela. (37)

Samo prave so z zraven stoječo varstveno znamko in podpisom.

Cena: 1 steklenice 40 kr.
dvojne steklenice 70 kr.

Vsebina je naznanjena.

Marijaceljske kapljice za želodec prodajajo se prave: **v Ljubljani:** lek. Piccoli in lek. Svoboda; **v Postojni:** lek. Fr. Beccarich; **v Škofji Loki:** lek. Karl Fabiani; **v Radovljici:** lek. Alex. Roblek; **v Novemmestu:** lek. Dom Rizzoli in lek. Bergmann; **v Kamniku:** lek. J. Močnik; **v Črnomlju:** lek. J. Blažek.

Odgovorni urednik: **Avgust Pucihar.** — Tisk in založba: **J. Blasnikovi nasledniki.**